

અન્ય નમાઝો

ચાશતની નમાઝ :

રસૂલુલ્લાહ ﷺ એ ફરમાવ્યું : આદમની પ્રત્યેક સંતાન પર દરેક સવારે દરેક સહીસલામત હાડકું કે સાંધાના બદલામાં સદકો વાજિબ (આવશ્યક) હોય છે. જે પણ મળે તેને સલામ કરવો સદકો છે. ભલાઈનો આદેશ કરવો સદકો છે. બૂરાઈથી રોકવું સદકો છે. રસ્તામાંથી તકલીફદાયક વસ્તુઓને હટાવવી સદકો છે. પત્તીના મોઢામાં કોળિયો મૂકવો સદકો છે અને આ બધા માટે એ બે રકા'તો પૂરતી થઈ જાય છે, જેને તે ચાશતના સમયે પઢે છે. (અબુ દાઉદ) ‘ચાશત’નો સમય સૂર્ય નીકળવાના દસ મિનિટ પછીથી જુહુરની અજાન સુધી રહે છે. આનું ઓછામાં ઓછું પ્રમાણ બે રકા'તો છે અને વધારેમાં વધારે આઠ રકા'તો છે. ચાહો તો ચાર રકા'તો પઢો, ચાહે છ રકા'તો. બજે રકા'ત કરીને પઢો.

ઈસ્લિખારાની નમાઝ :

બે જાઈજ કામોમાં કયું કામ કરવામાં આવે ? જ્યારે મામલો જટિલ અને ગુંચવણાભર્યો થઈ જાય અને કોઈ એક મત ન બની શકે, તો મોમિન અલ્લાહ તરફ રજૂ થાય છે, જેથી તેને ઉત્તમની (તૌફીક) સદ્ગ્રેરણ મળી શકે. આના માટે તે નમાઝમાં અલ્લાહથી મદદ ચાહે છે. આ જ નમાઝને ‘ઈસ્લિખારા’ની નમાઝ કહે છે. આ સુન્તત છે. આ બે રકા'ત પઢવામાં આવે છે. સમયની કોઈ મર્યાદા નથી. આમાં નમાઝ પછી ઈસ્લિખારાની મસ્જનૂન હુએ પઢવામાં આવે છે. હજરત જાબિર બિન અખ્રુલ્લાહ ﷺ ની રિવાયત છે કે રસૂલુલ્લાહ ﷺ અમને લોકોને મામલાઓમાં ઈસ્લિખારા કરવાનું શીખવાડતા હતા, જેમ કે કુઅન્ને-કરીમ શીખવાડે છે. રસૂલુલ્લાહ ﷺ એ ફરમાવ્યું કે તમારામાંથી જ્યારે કોઈ વ્યક્તિ કોઈ કામનો ઈરાદો કરે, તો બે રકા'ત નફ્લ નમાઝ પઢે અને પછી આ હુએ પઢે :

«اللَّهُمَّ إِنِّي أَسْتَخِيرُكَ بِعِلْمِكَ وَأَسْتَغْفِرُكَ بِقُدْرَتِكَ، وَأَسْأَلُكَ مِنْ فَضْلِكَ الْعَظِيمِ، فَإِنَّكَ تَقْدِرُ وَلَا أَقْدِرُ، وَتَعْلَمُ وَلَا أَعْلَمُ، وَأَنْتَ عَلَّامُ الْغُيُوبِ، اللَّهُمَّ إِنْ كُنْتَ تَعْلَمُ أَنَّ هَذَا الْأَمْرَ حَيْرَ لِي فِي دِينِي وَمَعَاشِي وَعَاقِبَةِ أُمْرِي - أَوْ قَالَ عَاجِلٌ أُمْرِي وَأَجِلِهِ - فَقَدْرَهُ لِي وَيَسِّرْهُ لِي، ثُمَّ بَارِكْ لِي فِيهِ، وَإِنْ كُنْتَ تَعْلَمُ أَنَّ هَذَا الْأَمْرَ شَرٌّ لِي فِي دِينِي وَمَعَاشِي وَعَاقِبَةِ أُمْرِي - أَوْ قَالَ فِي عَاجِلٍ أُمْرِي وَأَجِلِهِ - فَاصْرِفْهُ عَنِّي وَاصْرِفْنِي عَنْهُ، وَافْعُرْ لِي الْخَيْرَ حَيْثُ كَانَ، ثُمَّ أَرْضِنِي»

અનુવાદ : હે અલ્લાહ ! હું તારા જ્ઞાન વડે તારાથી ભલાઈ માગું છું અને તારી શક્તિ અને સામર્થ્ય વડે શક્તિ માગું છું. હું તારાથી તારી મહાન કૃપા માગું છું, એટલા માટે કે તું સામર્થ્ય ધરાવે છે અને હું સામર્થ્ય નથી ધરાવતો, અને તું જાણે છે અને હું નથી જાણતો, અને તું જ ગૈબ (પરોક્ષ કામો)ને જાણવાવાળો છે. હે અલ્લાહ ! જે તારા જ્ઞાન અનુસાર મારા માટે (ફલાણું કામ) મારા દીન, મારી આજવિકા અને મારા પરિણામ

માટે ઉત્તમ છે, તો તું તેને મારા માટે ભાગ્ય બનાવી દે, તેને મારા માટે આસાન કરી દે અને તેમાં મારા માટે બરકત પેદા કરી દે, અને જો તારા જ્ઞાનમાં આ કામ મારા માટે, મારા દીન, મારી આજીવિકા અને મારા પરિણામમાં ખરાબ છે, તો આને મારાથી અને મને આનાથી ફેરવી દે અને મારા માટે જ્યાં પણ ભલાઈ છે તેને મારું ભાગ્ય બનાવી દે અને પછી મને તેના પર રાજુ અને સંતુષ્ટ રી દે. (બુખારી)

સલાતુલ હાજત (કોઈ જરૂરતના સમયની નમાજ) :

હજરત અખ્�ડુલ્લાહ બિન ઉભ્જી ઔર્ફી البيهقي ની રિવાયત છે કે રસૂલુલ્લાહ صلوات اللہ علیہ و سلّم અમારા પાસેથી પસાર થયા અને ફરમાવ્યું : તમારામાંથી જો કોઈને અલ્લાહથી કોઈ જરૂરત હોય અને કોઈ વ્યક્તિથી કોઈ જરૂરત હોય, તો તેણે સારી રીતે વુઝુ કરવું જોઈએ અને બે રકા'ત નમાજ પઢવી જોઈએ. પછી અલ્લાહની પ્રશંસા અને સ્તુતિ કરવી જોઈએ અને રસૂલુલ્લાહ صلوات اللہ علیہ و سلّم પર દર્શન મોકલવા જોઈએ, પછી આ દુઆ પઢે :

«لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ الْحَلِيمُ الْكَرِيمُ سُبْحَانَ اللَّهِ رَبِّ الْعَرْشِ الْعَظِيمِ الْحَمْدُ لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ أَسْأَلُكَ مُوجَباتَ رَحْمَتِكَ وَعَزَائِمَ مَغْفِرَتِكَ وَالْعَصْمَةَ مِنْ كُلِّ ذَنْبٍ وَالْغَنِيمَةَ مِنْ كُلِّ بِرٍّ وَالسَّلَامَةَ مِنْ كُلِّ إِثْمٍ لَا تَدْعَ لَنَا ذَنْبًا إِلَّا غَفَرْتَهُ وَلَا غَمًّا لَا فَرَجَّهُ وَلَا حَاجَةً هِيَ لَكَ رَضَا إِلَّا قَضَيْتَهَا يَا أَرَحَمَ الرَّاحِمِينَ»

આ દુઆ પછી દુનિયા અને આધિકારિયાની જે વસ્તુ માગવી હોય તે મારો, નિશ્ચિતપણે અલ્લાહ તાદ્વાલા દરેક વસ્તુ પર સામર્થ્ય ધરાવે છે. (તિરમિઝી, નસાઈ, ઈબને માજા)

દુનિયાનો અનુવાદ : અલ્લાહ સિવાય કોઈ મા'બૂદ નથી, તે સહનશીલ અને પરમ્ય દૃપાળું છે. મહાન અર્થનો માલિક, અલ્લાહ પવિત્ર છે. હમદ વ સના (પ્રશંસા અને સ્તુતિ), સૃષ્ટિઓના રબ અલ્લાહ માટે છે. હે અલ્લાહ ! હું તારાથી આ કામો કરવાની તૌફિક (સફ્રેન્ચ) માગું છું, જે તારી દ્યા અને મારીનું કારણ હોય. હું તારાથી તારા આજ્ઞાપાલન અને દરેક ગુનાથી બચતા રહેવાની તૌફિક માગું છું. મારા જે ગુનાઓ છે, તેને માફ કરી દે. મારા દિવિમાં જે ચિંતા છે તેને દૂર કરી દે અને મારી જરૂરત જે તારા નજીક પસંદગીપાત્ર અને પ્રિય છે તેને પૂરી કરી દે, હે સૌથી વધારે દ્યા કરવાવાળા ! મારી દુઆ કબૂલ કર.

સલાતુત્-તૌબા (પશ્વાતાપની નમાજ) :

રસૂલુલ્લાહ صلوات اللہ علیہ و سلّم એ ફરમાવ્યું :

«مَا مِنْ عَبْدٍ يُدْنِبُ ذَنْبًا، فَيُحْسِنُ الطُّهُورَ، ثُمَّ يَقُومُ فَيُصَلِّي رَكْعَتَيْنِ، ثُمَّ يَسْتَغْفِرُ اللَّهَ لَهُ إِلَّا غَفَرَ اللَّهُ لَهُ»

અર્થાત્, જો કોઈ બંદો ગુનો કરી બેસે, તો તેણે સારી રીતે વુઝુ કરવું જોઈએ અને બે રકા'ત નમાજ પઢે. પછી અલ્લાહ તુલાલાથી પોતાના ગુનાની માફીની દુઆ કરે. અલ્લાહ તુલાલા તેને માફ કરી દેશે. (અહમદ, અસ્હાબુલ સુનન, ઈબને માજા)

સલાતુલ કસૂફ (સૂર્યગ્રહણી નમાજ) :

હજરત આઈશા હુક્મિ ફરમાવે છે કે રસૂલુલ્લાહ ﷺ ના જીવનમાં એક વાર સૂર્યગ્રહણ થયું, તો આપ હિન્દુઓ મસ્ઝિદમાં ગયા, તકબીર કહી અને લોકોએ આપ હિન્દુ ની પાછળ સફો બનાવી લીધી. આપ હિન્દુ એ લાંબી કિરા'ત કરી, પછી તકબીર કહી અને રુકૂઅ કર્યો. લગભગ કિરા'ત જેટલો જ લાંબો રુકૂઅ — પછી આપ હિન્દુ એ માથું ઉઠાવ્યું અને ‘સમિઅલ્લાહુ-લિમન્ હમીદા’ – ‘રખના વ-લક-લ હમ્દ’ કહ્યું. પછી ઊભા રહ્યા, પછી પહેલી રકા'તની જેમ લાંબી કિરા'ત કરી. પછી તકબીર કહી અને પહેલા રુકૂઅની જેમ રુકૂઅ કર્યો, પછી ‘સમિઅલ્લાહુ-લિમન્ હમીદા’ – ‘રખના વ-લક-લ હમ્દ’ કહ્યું અને સિજદો કર્યો, પછી બીજી રકા'તમાં પણ પહેલી રકા'તની જેમ કર્યું. આપ હિન્દુ એ બે રકા'તોમાં ચાર કિયામ, ચાર રુકૂઅ અને ચાર સિજદા કર્યો. નમાજથી નિવૃત્ત થતાં પહેલા ગ્રહણ હટી ગયું. આપ હિન્દુ એ ખુત્બો આખ્યો. સૌથી પહેલા અલ્લાહની હમ્દ વ સના વર્ષાવી અને કહ્યું કે સૂર્ય અને ચંદ્ર અલ્લાહની બે નિશાનીઓ છે, તેમને કોઈના મૃત્યુ અને જીવનના કારણે ગ્રહણ નથી લાગતું. તેમને જ્યારે તમે આ સ્થિતિમાં જુઓ, તો અલ્લાહથી ડ્રીને નમાજ તરફ દોડો.

આ નમાજ સુન્તતે મુઅ્ઝુકેદા છે. સૂર્યગ્રહણ કે ચંદ્રગ્રહણના પ્રસંગે બે રકા'ત પઢવામાં આવે છે. દરેક રકા'તમાં બે કિયામ અને બે રુકૂઅ કરવામાં આવે છે. મસ્ઝિદમાં જમાઅતની સાથે અદા કરવામાં આવે છે. કિરાત લાંબી કરવી મુસ્તહબ છે. ગ્રહણ શરૂ થાય તો તેને પઢવી જોઈએ અને ગ્રહણની સમાપ્તિ સુધી પઢવામાં આવશે.

નમાજે ઈસ્ટિસ્કા (વરસાદ માટેની નમાજ) :

આ નમાજ સુન્તતે મુઅ્ઝુકેદા છે. વરસાદ માટે પઢવામાં આવે છે. એક વાર લોકોએ રસૂલુલ્લાહ ﷺ ને દુષ્કાળની ફરિયાદ કરી. આપ હિન્દુ મિમ્બર પર ચંદ્રા અને અલ્લાહની મહાનતા તથા હમ્દ અને સનાનું વર્ષાન કર્યું અને કહ્યું કે લોકોએ દુષ્કાળની ફરિયાદ કરી છે. અલ્લાહનો આદેશ છે કે તમે તેનાથી વરસાદની દુઆ કરો, તે તમારી દુઆ કબૂલ કરશો. પછી આપ હિન્દુ એ કહ્યું :

«الحمد لله رب العالمين الرحمن الرحيم مالك يوم الدين لا اله الا الله يفعل ما يريده اللهم لا إله إلا أنت، أنت الغني وتحل الفقراء إنزل علينا الغيث واجعل ما أنزلت علينا قوّة وبلا غا إلى حين»

અર્થાત્, સર્વ પ્રશંસા અલ્લાહ માટે છે, જે અત્યંત કૃપાળું અને દ્યાળું છે, જે ન્યાયના દિવસનો માલિક છે. અલ્લાહ સિવાય કોઈ મા'બૂદ નથી. તે જે ચાહે એ કરે છે. હે અમારા રબ ! તારા સિવાય કોઈ મા'બૂદ નથી. તું સમૃદ્ધ-સંપત્ત છે અને અમે ગરીબ અને દરિદ્ર. અમારા પર વરસાદ વરસાવ અને તેને અમારા માટે શક્તિના ખોતના રૂપમાં અને અમે તેનો અમારા માટે ઉપયોગ કરી શકીએ એ રીતે અવતરિત કર.

પછી આપ હિન્દુ એ પોતાના બંને હાથ ઉઠાવ્યા અને દુઆ માગતા રહ્યા, ત્યાં સુધી કે લોકોએ આપની બગલની સફેદી જોઈ લીધી. પછી આપ હિન્દુ એ લોકો તરફ પોતાની પીઠ કરી લીધી અને ચાદર લપેટી લીધી. પછી આપ

લોકો તરફ ફર્યા અને મિમબર પરથી ઉતરી ગયા અને બે રકા'ત નમાજ પઢાવી. એટલામાં વાદળો ઘેરાઈને આવ્યા. ગર્જનાઓ અને વીજળીની ચમક શરૂ થઈ ગઈ અને અલ્લાહની આજાથી મુશળધાર વરસાદ થવા લાગ્યો. મસ્ઝિદમાંથી પાછા આવતા-આવતા રસતાઓમાં પાછી વહેવા લાગ્યું. જ્યારે આપ હાજું એ જોયું કે લોકો વરસાદથી બચવા માટે પોતાના ઘરો તરફ ઝડપથી દોડવા લાગ્યા, તો આપ હાજું હસી પડ્યા, ત્યાં સુધી કે આપ હાજું ની દાઢના દાંત દેખાવા લાગ્યા. આપ હાજું એ ફરમાવ્યું કે હું સાક્ષી આપું છું કે અલ્લાહ દરેક વસ્તુ પર સામર્થ્ય ધરાવે છે અને હું તેનો બંદો અને રસૂલ છું. (અબૂ દાઉદ, હાકિમ)

આ નમાજ બે રકા'તો પર આધારિત હોય છે, જે રીતે બંને ઈદોની નમાજ, જેમાં તકબીરો પણ હોય છે અને કિરા'ત પણ જહરી હોય છે. વસ્તીથી બહાર મેદાનમાં અદા કરવામાં આવે છે. નમાજ પછી ઈમામ મિમબરના બદલે જમીન પર ઊભો રહીને ખુલ્બો આપે છે, જેમાં અલ્લાહની હમ્દ અને સના વર્ષાવવામાં આવે છે અને પુષ્કળ પ્રમાણમાં ઈસ્તિગફાર (ગુનાઓથી માફી) કરવામાં આવે છે. લોકોને શિખામણ અને ઉપદેશ આપવામાં આવે છે. તેમને કમજોરો પર અન્યાય અને અત્યાચારથી રોકવામાં આવે છે અને ધોકો અને છળકપટથી દૂર રહેવાની તાકીદ કરવામાં આવે છે. તેમને એ વાત પર પણ સચેત કરવામાં આવે છે કે મુસીબત, અર્થાત્ દુષ્કાળ આપણી અવજ્ઞાઓ અને ગુનાઓના કારણે આપણા પર થોપવામાં આવે છે. તે અલ્લાહ ત્રાલાથી હુઆ કરે છે કે ગુનાઓને માફ કરી દે અને વરસાદ અવતરિત કર. વાઅજ પહેલા લોકોએ તૌબા કરવી જોઈએ, દબાવવામાં આવેલા હક્કો અદા કરવા જોઈએ, લડાઈ-જઘડાઓને છોડીને એકતા અને સંપત્તિ ભાઈચારો અને પ્રેમનું વાતાવરણ ઊભું કરવું જોઈએ અને વધારેમાં વધારે સારા અને ભલા કાર્યો કરવા જોઈએ, જેમ કે સંદર્ભ, ઐરાત, રોજા વગેરે.

લોકોએ નમાજ માટે પગપાળા જવું જોઈએ અને આજીજી અને વિનભ્રતા અપનાવવી જોઈએ. સાથે બાળકો પણ હોય અને વૃદ્ધો પણ. ઘરની વૃદ્ધ સ્ત્રીઓ પણ હોય અને ઢોર-ઢાંખર પણ હોય. વધારેમાં વધારે આજીજીપૂર્વક, રડી-રડીને હુઆઓ કરવી જોઈએ કે અલ્લાહ ત્રાલાની રહમત (દયા) વધારેમાં વધારે આકૃષ થાય. લોકો પોતાની ચાદરો ઊલટાવી નાખે, અર્થાત્ ડાબેથી જમણે અને જમણેથી ડાબે કરી લે. એ જ પ્રમાણે ઉપરથી નીચે અને નીચેથી ઉપર કરી લે. માત્ર પુરુષો જ કરે, સ્ત્રીઓ આવું ન કરે.

અન્ય નવાફિલ :

આ ઉપરાંત, બીજી કેટલીક નવાફિલ છે, જે રસૂલુલ્લાહ હાજું થી સાબિત છે, જેમ કે –

- (૧) તહિયતુલ મસ્ઝિદ.
- (૨) વુજૂ પછી બે રકા'તો.
- (૩) સફર માટે નીકળતાં પહેલા બે રકા'તો.
- (૪) સફરથી પાછા ફરો ત્યારે બે રકા'તો.

ઈસ્લામમાં જમાઅત સાથે નમાજની તાકીદ કરવામાં આવેલ છે. વધુમાં મસ્ઝિદને વધારેમાં વધારે આબાદ કરવાનો આદેશ આપવામાં આવ્યો છે. પરંતુ તેના સાથે-સાથે ઘરોને પણ નમાજોથી પ્રકાશિત બનાવવાનો આદેશ છે, જેથી મોમિનના આસપાસનો માહોલ શાંતિ અને સંતોષથી ભરપૂર રહે. રસૂલુલ્લાહ ﷺ એ ફરમાવ્યું :

«إِذَا قَضَى أَحَدُكُمُ الصَّلَاةَ فِي مَسْجِدٍ، فَلْيَجْعَلْ لِبَيْتِهِ نَصِيبًا مِنْ صَلَاتِهِ، فَإِنَّ اللَّهَ جَاعِلٌ فِي بَيْتِهِ مِنْ صَلَاتِهِ خَيْرًا»

અર્થાત્, તમારામાંથી જ્યારે કોઈ મસ્ઝિદમાં નમાજ પછે, તો ઘરના ભાગને ન ભૂલે, કેમ કે નમાજ દ્વારા અલ્લાહ તૂઆલા ઘરોમાં બરકત અને ભલાઈ આપે છે. (મુસ્લિમ, અહમદ)

બીજુ જગ્યાએ ફરમાવ્યું :

«أَجْعَلُوا مِنْ صَلَاتِكُمْ فِي بُيُوتِكُمْ، وَلَا تَنْخِذُو هَا قُبُورًا»

અર્થાત્, પોતાની નમાજોમાંથી અમુક પોતાના ઘરોમાં પણ પછો, ઘરોને કબ્રસ્તાન ન બનાવો. (મુત્તાફિક અલયાહી)